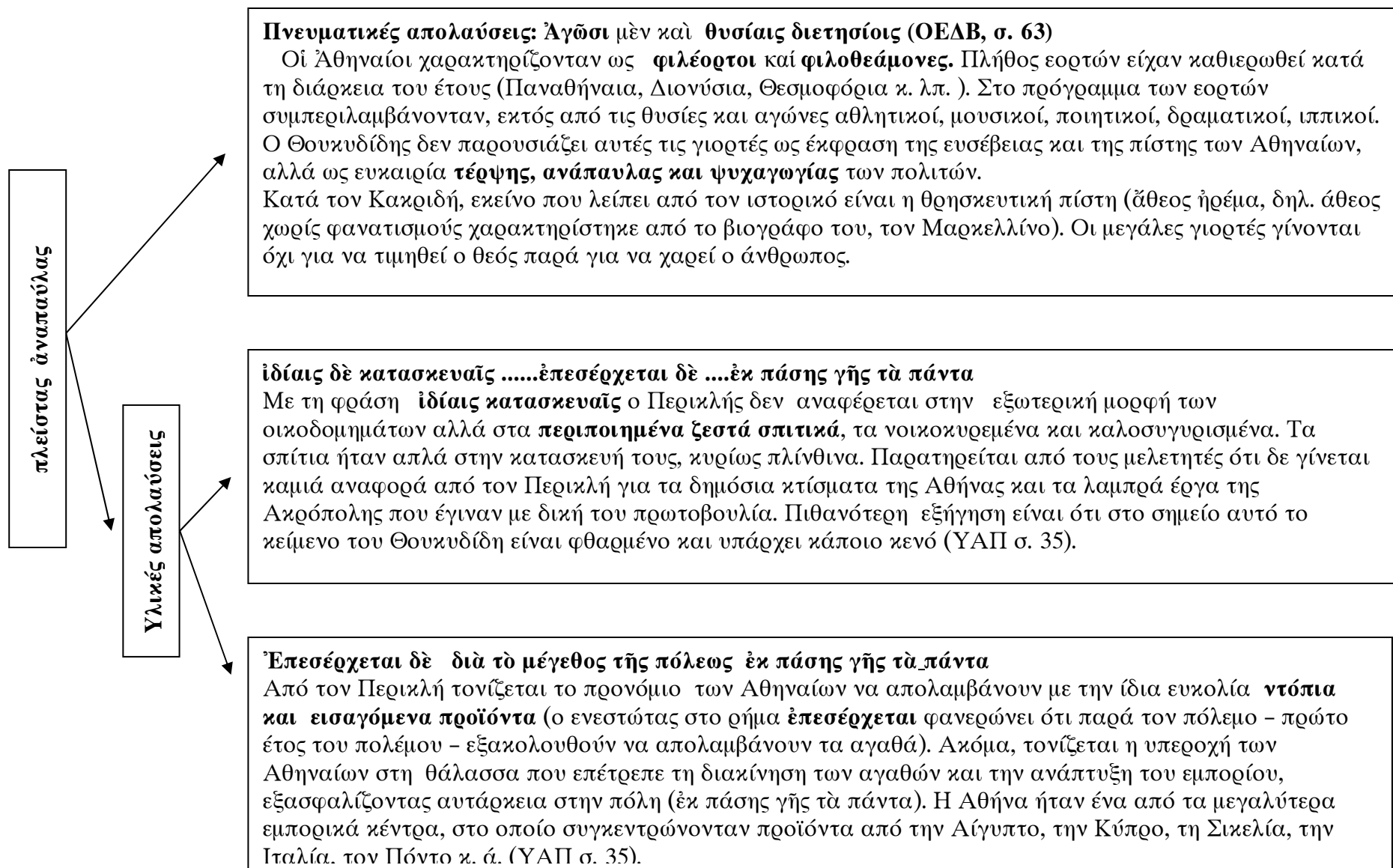

Καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλείστας ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα...

Τι εξυπηρετεί η ιδιαίτερη αναφορά στα υλικά αγαθά;

Η έμφαση στα υλικά αγαθά καθιστά πιο έντονη την αντίθεση με τη Σπάρτη ως προς τον τρόπο ζωής. Συμπληρώνει ο Ι.Θ.Κακριδής: *Την κρυμμένη αυστηρότητα με τη Σπάρτη, που η συνοφρυωμένη της αυστηρότητα δε θέλει να χαρίσει καμιά ξεκούραση στους πολίτες της (πρβλ. και το Κεφ. 39), ποιος δε τη νιώθει εδώ;*

Η έννοια της αυτάρκειας

Αν και στο Κεφ. 36 ο Περικλής τόνισε πως η γενιά του έκανε την Αθήνα «αὐταρκεστάτην» και στον πόλεμο και στην ειρήνη, στο Κεφ. 38 δίνει μια διαφορετική έννοια στον όρο αυτάρκεια: η πόλη είναι αυτάρκης, γιατί μπορεί να προμηθεύεται από άλλες χώρες όσα της χρειάζονται και όχι γιατί παράγει η ίδια τα προϊόντα. Αυτάρκεια εδώ σημαίνει να έχεις τη δυνατότητα να αποκτάς ό,τι θέλεις, όποτε το θέλεις (σαφής υπαινιγμός για τη ναυτική ισχύ της πόλης). Και η Σπάρτη θα μπορούσε να καυχηθεί για την αυτάρκειά της μόνο που αυτή δημιουργείται με οδυνηρές στερήσεις.

Η θέση του Κεφαλαίου 38 μέσα στον Επιτάφιο

“Ανάμεσα στο Κεφ. 37 (το κεφάλαιο της πολιτείας και των νόμων της) και στο Κεφ. 39 (το κεφάλαιο των πολεμικών) μεσολαβούν –αληθινή ανάπαυλα και για τον αναγνώστη– οι λίγες γραμμές που ζητούν να δείξουν ποιο είναι το ξεκούρασμα του Αθηναίου μέσα σ’ αυτήν την ένταση της ζωής, που ξει και σε ώρες ειρήνης και σε ώρες πολέμου” (Ι. Θ. Κακριδής). Ο Περικλής, αφού παρουσίασε τις αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος και τους τρόπους ζωής του Αθηναίου πολίτη, θα αναφερθεί στους παράγοντες εκείνους που εξασφαλίζουν την **ευζωία** του πολίτη. Η ευζωία αυτή είναι απαραίτητος όρος του **ελεύθερου** που υμνήθηκε αρκετά στο Κεφ. 37. Το δημοκρατικό πολίτευμα φροντίζει για την **ποιότητα ζωής** του Αθηναίου, εξασφαλίζοντας τις προϋποθέσεις άνετης διαβίωσης. Τη ζωή των Αθηναίων δεν τη διακρίνει **μονομέρεια** (όπως διακρίνει τη ζωή των Σπαρτιατών), αλλά μια **ισορροπία** σ’ όλες τις εκδηλώσεις. Προετοιμάζει τον αναγνώστη για το **άνειμένως διαιτώμενοι (άνετη ζωή)** του Κεφ. 39, όπου οι υλικές και πνευματικές απολαύσεις θα συνδυαστούν με το υψηλό πολεμικό φρόνημα των Αθηναίων.

«Σε ολόκληρο το κεφάλαιο κυριαρχεί η έννοια της **τέρψης**» (Ι.Θ. Κακριδής). Το Κεφάλαιο 38 αποτελεί κεντρικό στοιχείο του ύμνου του πολιτικού Περικλή και του ιστορικού Θουκυδίδη για την πόλη τους. Η έκφραση **ὧν καθ’ ἡμέραν ἡ τέρψις τὸ λυπηρὸν ἐκπλήσσει** τονίζει τη σημασία που έχει στη ζωή η χαρά και η ψυχική ευφορία.

Επιπλέον, τονίζεται η υπεροχή της Αθήνας και το ανώτερο επίπεδο ζωής της στην περίοδο της ειρήνης. Στο επόμενο κεφάλαιο (39) θα φανεί η υπεροχή της Αθήνας και στον πόλεμο.

Πώς παρουσιάζεται η Αθήνα στο Κεφ. 38;

Στο Κεφάλαιο 38 δίνεται η εικόνα μιας ευημερούσας κοινωνίας στο σύνολό της που διασφαλίζει στους πολίτες της:

- Άνετη διαβίωση -ποιότητα ζωής
- Ευζωία- εμπειρία υλικών και πνευματικών απολαύσεων, στοιχεία της ελευθερίας των Αθηναίων
- Απόλαυση ελεύθερης ζωής, επομένως ανανέωση του πολίτη από την ενασχόληση με την πολιτική

} **Εὖ ζῆν**

Ποια αντιθετικά χαρακτηριστικά συνδυάζει η Αθήνα στο Κεφ. 38;

- Στην Αθήνα υπάρχει μετρημένη απόλαυση των υλικών αγαθών (ούτε στέρηση αλλά ούτε και πολυτέλεια).
- Ο Αθηναίος πολίτης συνδυάζει την απόλαυση των υλικών και των πνευματικών αγαθών.
- Η Αθήνα έχει πετύχει να συνδυάζει το τερπνό με το ωφέλιμο (σε αντίθεση με τη Σπάρτη που επιδιώκει μόνο το ωφέλιμο).